

Zajištění ochrany nezletilým dětem bez doprovodu přicházejícím z Ukrajiny

Souhrnná informace určená pro odborníky pracující s ohroženými dětmi-cizinci na území ČR v souvislosti s konfliktem na Ukrajině, podmínky platné k 9. 3. 2022.

Pomoc a ochrana poskytovaná nezletilým dětem, které přichází na území ČR **bez doprovodu jiných osob**, probíhá **v režimu ochrany nezletilých cizinců bez doprovodu**¹. Dětem, které přicházejí na území ČR v doprovodu jiných osob, než rodičů, **je poskytována ochrana a pomoc dle potřeby**. Dvoustranná smlouva mezi Ukrajinou a ČR, stejně jako další společné mezinárodní dohody usnadňují zajištění péče o děti z Ukrajiny v ČR.

Sociálně-právní ochrana nezletilých cizinců bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu²

- O každém takovém dítěti, které se ocitne na území ČR, a které
 - a) je žadatelem o udělení mezinárodní ochrany, nebo
 - b) žadatelem o udělení jiného pobytového oprávnění na území ČR (dočasná ochrana, doplňková ochrana a další formy přechodného nebo trvalého pobytu), nebo
 - c) se ocitlo bez péče přiměřené jeho věku nebo jsou z jiného důvodu vážně ohroženy jeho život nebo příznivý vývoj**musí být informován orgán sociálně-právní ochrany dětí** (tzv. OSPOD), a to v místě, kde se dítě nachází (orgány sociálně-právní ochrany dětí jsou součástí městských úřadů nebo obecních úřadů obcí s rozšířenou působností)

Pokud dítě přicestuje s prarodičem nebo zletilým sourozencem, mají podle ukrajinského práva tyto osoby přímo ze zákona právo a povinnost se namísto rodičů o dítě postarat a zastupovat jej (stejně, jako kdyby si dítě převzali prarodiče nebo zletilý sourozenec, kteří již na území ČR jsou). Pokud jde o nepřímou příbuznou nebo nepříbuznou osobu, mohou disponovat souhlasem rodičů k převzetí dítěte nebo jej nahradí čestným prohlášením. V těchto případech se tedy nejedná o nezletilého bez doprovodu a není zahajovat SPOD (podávat návrhy, apod.), pokud tak čin doprovázející osoba a k tomu není jiný důvod.

¹ Metodické doporučení MPSV k poskytování SPOD nezletilým cizincům bez doprovodu, viz https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Metodicke_doporuceni__MPSV_c.1_2016_k_postupu_obecnich_uradu_obci_s_rozsirenou_pusobnosti_pri_po.pdf/b701a25d-7e2c-20fa-75f4-15db40a9ec95

² Nezletilou osobou bez doprovodu se rozumí nezletilá osoba, jež vstupuje na území členských států bez doprovodu dospělé osoby, která je za ni podle práva nebo praxe daného členského státu zodpovědná, a to po dobu, po kterou se skutečně nenachází v péči takové osoby; rozumí se jí též nezletilá osoba, která je ponechána bez doprovodu po vstupu na území některého členského státu (např.: Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/33/EU ze dne 26. června 2013, kterou se stanoví normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu)

- OSPOD následně:
 - **zjistí, jaké jsou potřeby dítěte** – zda má dítě zajištěnu péči blízké nebo i cizí osoby, zda má zajištěny základní potřeby (bydlení, jídlo, ošacení), zda rozumí své situaci, zda potřebuje lékařskou nebo psychologickou pomoc apod.
 - **přijme potřebné opatření ve prospěch dítěte**, pokud dítě:
- A. **je v péči jiné osoby** (vzdálenější příbuzný, známý, cizí) po dohodě s rodiči nebo vlivem okolností (např. dítě přicestuje s jinou rodinou):
 - OSPOD dítě **zaeviduje** (základní evidence), aby mohl monitorovat jeho situaci, případně aby bylo možné následně spojit dítě a jeho příbuzné,
 - poskytne dítěti a rodině, ve které se dítě nachází, **poradenství**,
 - z praktických důvodů je vhodné, aby bylo dítě **svěřeno pečujícím osobám do péče** (předběžným opatřením na návrh OSPOD nebo osoby dítěti příbuzné či blízké, usnesením o předpěstounské péči, rozsudkem o pěstounské péči, péči jiného člověka) nebo byl dítěti **soudně jmenován poručník**, aby bylo možné jménem dítěte podávat žádosti (o sociální dávky, přihlášení ke vzdělávání, apod.)
 - jde o **postup podle § 16a zákona č. 359/1999 Sb.**, o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění (zákon o SPOD)
 - **pokud není osoba, která by mohla být poručníkem dítěte, vystupuje v roli veřejného poručníka OSPOD**

Poručník za dítě-cizince bez doprovodu **vyřizuje osobní záležitosti** a je ustanoven soudem, může jím být určena důvěryhodná blízká osoba nebo OSPOD. Dítě-cizinec může být soudem svěřeno **do osobní péče poručníka**, v takovém případě je poručenská péče státem podporována a zabezpečena obdobně jako pěstounská péče. Rodině vzniká **nárok na dávky pěstounské péče** a je jí garantován **nárok na odbornou pomoc** (poručníci rovněž uzavírají Dohodu o výkonu pěstounské péče). Se jmenováním poručníka/opatrovníka dítěti se státním občanství Ukrajiny musí vyslovit souhlas příslušný ukrajinský orgán, konkrétně tamní Ministerstvo spravedlnosti (bude předmětem dalších jednání).

- B. **není zde osoba, která by o dítě pečovala** (dítě přichází zcela samo, jako součást skupiny dětí, skupiny cizích osob, apod.):
 - pokud **dítě potřebuje zajistit péči**, OSPOD podá návrh soudu na předběžné svěřením dítěte s ohledem na jeho potřeby do:
 - **péče konkrétní fyzické osoby** (osobě, která s tím souhlasí – lze využít např. také stávající pěstouny, kteří se hlásí)
 - **pěstounské péče na přechodnou dobu** (osobě v evidenci)
 - **zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc** (+ do ZDVOP mohou být děti umístěny i na základě **smlouvy s dítětem nebo s OSPOD** dle běžných postupů)
 - **ústavní péče** (dětský domov nebo další školská zařízení, dětské domovy pro děti do 3 let věku, apod.)
 - umístění dítěte se odvíjí **od potřeb dítěte a od volných kapacit** pečovatелů nebo pobytových zařízení

Kapacity pěstounů, ZDVOP, ústavních zařízení a osob ochotných poskytnout dítěti péči jsou monitorovány a koordinovány na krajské úrovni.

- C. **Pokud dítě péči nepotřebuje** (např. s ohledem na věk, své kompetence), je mu poskytnuto **poradenství a zprostředkována odborná pomoc (např. s podáním žádosti o pobytové oprávnění** nebo žádosti o povolení k zaměstnání, jedná-li se o dítě starší 15 let – je-li zákonem vyžadováno, s uplatněním nároku na sociální dávky, s podáním žádosti o přijetí ke studiu na střední škole apod.) a dítě je evidováno OSPOD

Základní informace o právních aspektech

Ve vztahu k Ukrajině je klíčová **dvoustranná smlouva o právní pomoci v občanských věcech + Haagská úmluva** o pravomoci, rozhodném právu a spolupráci ve věcech rodičovské odpovědnosti z roku 1996, kterou Ukrajina ratifikovala v roce 2008. Vůči dětem z Ukrajiny pobývajícím na území ČR je ve všech otázkách **založena rozhodovací pravomoc českého soudu a kromě osvojení** se o všem také rozhoduje podle českého práva.

Zákon o pobytu cizinců: možnosti dalšího postupu standardním způsobem:

- A. § 18 písm. d) bod 4:

Cizinec může pobývat na území přechodně bez víza,

d) je-li

4. jako nezletilé dítě na základě předběžného opatření příslušného orgánu umístěn do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc²⁸⁾ anebo do ústavu pro péči o děti nebo na základě předběžného opatření příslušného orgánu nebo rozhodnutí příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí svěřen do péče fyzické osoby,

§ 42a

Povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití rodiny na území

(1) Žádost o povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití rodiny na území^{9c)} (dále jen „společné soužití rodiny“) je oprávněn podat cizinec, který je **c)** nezletilým cizincem, který byl cizinci s povoleným pobytem na území nebo jeho manželu rozhodnutím příslušného orgánu svěřen do náhradní rodinné péče nebo který byl cizincem s povoleným pobytem na území nebo jeho manželem osvojen anebo jehož poručníkem nebo manželem jehož poručníka je cizinec s povoleným pobytem na území, pokud se bude péče o nezletilého cizince vykonávat na území,

B. Trvalý pobyt

§ 65

(1) Cizinec je oprávněn pobývat na území v rámci trvalého pobytu na základě

b) rozhodnutí příslušného orgánu o svěření tohoto cizince do náhradní výchovy^{10c)}, je-li splněna podmínka podle § 87 odst. 1.

- postup je stanoven v § 87

Možnosti mimořádného postupu

- a. Žádost o **speciální dlouhodobé vízum** (KACPU, OAMP, PČR)
- b. Po aktivaci Českou republikou – žádost o udělení dočasné ochrany (KACPU, OAMP, PČR) – typově velmi podobné jako speciální dlouhodobé vízum.

V žádosti o dlouhodobé vízum je dítě mladší 15 let zastoupeno poručníkem, zákonným zástupcem nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte.

Děti starší 15 let jednájí samostatně.

Pobytové tituly – děti cizinci: shrnutí

Přechodný pobyt

- bez víza - na základě předběžného opatření soudu o svěřeni dítěte do náhradní péče fyzické osoby nebo zařízení na území ČR,
- po dobu řízení o udělení mezinárodní ochrany, dočasné ochrany
- na základě víza k pobytu na území ČR na dobu nad 90 dnů
- na základě dlouhodobého pobytu
- řadí se sem typově i doplňková ochrana (zákon o azylu)

Trvalý pobyt

- na základě vykonatelného rozsudku o svěřeni dítěte do náhradní péče na území ČR,
- na základě udělení azylu,
- na základě povolení k trvalému pobytu

Odborná pomoc dětem

Každému dítěti nebo jeho pečovatelům může/je poskytnuto nebo zprostředkováno poradenství a podle jeho potřeby.

- Odbornou pomoc dětem je možné zajistit v rámci kapacit jednotlivých krajů (psychologické a terapeutické služby, s úhradou ZP)
- Odborná pomoc, kterou je možné nalézt např. na webových stránkách <https://www.opatruj.se//>
- www.terapie.cz - na stránkách je možné **kontaktovat a získat odbornou terapeutickou pomoc v ukrajinštině** (až 12 setkání zdarma)

Zastoupení nezletilého dítěte

1. **dítě přichází se zákonným zástupcem, mají doklady** - není třeba zastoupení řešit
2. **dítě přichází s jinou osobou - příbuzným, známým**, tato osoba má rozhodnutí příslušného orgánu o svěřeni dítěte do své péče nebo písemně svěřeno dítě do péče (opatrování) rodiči, nebo jde o prarodiče nebo sourozence (dle RL) potom:
 - pro účely **podání žádosti o speciální vízum** postačí tento dokument (rozhodnutí příslušného orgánu o svěřeni dítěte do péče, rodný list u prarodičů, písemné svěřeni dítěte do péče dané osoby ze strany rodičů), příp. podává dítě nad 15 let samo)
 - pro účely žádosti **o dávku MOP** je předloženo čestné prohlášení této osoby, že o dítě pečuje, pokud není k dispozici jiný dokument (rozhodnutí o péči apod.)
3. **dítě přichází s příbuznou, známou nebo i cizí osobou, nemají doklady, ale souhlasně prohlašují, že osoba o dítě pečuje**, potom:
 - pro účely podání žádosti o speciální vízum postačí tento dokument – čestné prohlášení (příp. podává dítě nad 15 let samo)
 - pro účely žádosti o dávku MOP postačí čestné prohlášení
 - v případě pochybností lze žádost podat ze OSPOD jakožto veřejným poručníkem
4. **dítě přichází samo**, potom:
 - existuje osoba, která si požádá o svěřeni dítěte do péče (předběžné opatření) – např. příbuzný, který v ČR již žije - a tato žádá jménem dítěte o udělení speciálního víza a dávku MOP
 - dítě zastoupí OSPOD jako veřejný poručník v obou žádostech (pokud je tento úkon podložen schválením soudu, je tento souhlas vydán zpětně), žádost o vízum podává dítě nad 15 let samo
 - poručník je dítěti stanoven soudem (časová prodleva)
5. **dítě přichází jako součást skupiny (evakuace ústavu) a doprovázejí ho osoby, které za ně nesou odpovědnost** (toto prokazují rozhodnutím příslušného orgánu nebo to prohlásí čestným prohlášením) - zastupují dítě v obou žádostech – MOP i vízum, pokud takové osoby s dětmi nejsou, zastupuje dítě osoba, které bylo na základě žádosti v ČR svěřeno do péče nebo ředitel ústavu, kam bylo dítě umístěno nebo OSPOD jako veřejný poručník (bez souhlasu soudu/se zpětným souhlasem soudu)

Koordinace pomoci

V rámci KACPU je vhodné zajistit sociálně-právní poradenství všem rodinám (samotným dětem). Rodiny jsou informovány o oznamovací povinnosti vůči OSPOD, pokud do své péče převzaly cizí dítě a podle potřeby jsou navázány na odborné služby v rámci bydliště.

! Veškerou pomoc a podporu je nutné koordinovat prostřednictvím Krajských asistenčních center a Národního koordinačního centra (nacpu@grh.izscr.cz)

! V ochraně dětí bez doprovodu je třeba postupovat v součinnosti s OSPOD. Konzultace a koordinace informací je k dispozici na adrese martina.stepankova1@mpsv.cz, 723 436 429.

Další důležité odkazy

- Pro ukrajinské občany je k dispozici nonstop informační linka Ministerstva vnitra: +420 974 801 802 nebo e-mail ukrajina@mvcz.cz
- Informace o zdravotní péči pro občany Ukrajiny v češtině: <https://www.mzcr.cz/informace-o-zdravotni-peci-ukrajinstina-rustina-cestina/>
- Informace o zdravotní péči pro občany Ukrajiny v ukrajinštině: <https://www.mzcr.cz/zakladni-informace-pro-obcany-ukrajiny-v-oblasti-poskytovani-zdravotnich-sluzeb-uk/>
- Nabídky pomoci adresujte zde: <https://www.pomahejukrajine.cz/>